

אגן ים סוף והמפרץ הפרסי - מפריפריה למרכז

שילוב של הרבה מאוד גורמים הופך את הים האדום ואת המפרץ הפרסי מפריפריה אסטרטגית של ישראל לחזית חדשה, מרכזית ומסוכנת שלה

ד"ר אנטון ברקובסקי
עמית מחקר בקתדרת חייקין
לגיאוגרפיה באוניברסיטת חיפה

פרופ' ארנון סופר
פרופסור אמריטוס לגיאוגרפיה
ולמדעי הסביבה, מומחה בנושאי מים
ודמוגרפיה

מבוא: על מרכז ועל פריפריה

המונחים מרכז
ושוליים (או מרכז
ופריפריה) מבוססים
על ניסיון מצטבר

המזרחיים של המפרץ
הפרסי כולל מאפיינים
רבים של המזרח התיכון
כולו.⁴

באגן הניקוז של המפרץ
הפרסי התנאים הפיזיים

והאקלימיים אינם נוחים: מדובר באקלים
מדברי בפנים הארץ וחם מאוד ולח מאוד
בחופים. אולם באזור הזה מצוי נפט רב -
משאב ששינה סדרי בראשית: הוא הוליד
התעניינות רבה של מעצמות העולם ושל אנשי
עסקים באזור שבעבר נחשב לנידח וחסר כל
עניין. למרות העושר הרב משופע האזור הזה
בקונפליקטים: המיעוט העשיר ניצב מול הרוב
העני, הסונים נאבקים בשיעים, הלאום הערבי
- בכל הלאומים האחרים, התרבות והשפה
הערבית - בכל השפות והתרבויות האחרות.
נוסף על כך אינטרסים גלובליים - כלכליים
וגיאופוליטיים - מנוגדים הופכים את האזור
ללא יציב. גם היות האזור הזה צומת דרכים
ייחודי מחריף את המתח ואת האי-יציבות.

כבר כיום רבות ממדינות האזור אינן מסוגלות
להאכיל בכוחות עצמן את אוכלוסייתן.
המשילות, ברבות מהן כמעט שאינה קיימת
והן תופסות את המקומות הראשונים בעולם
במדד "המדינות הכושלות". בין המדינות
האלה: סומליה, תימן, סודאן על שני חלקיה,
עיראק, אתיופיה ואריתריאה.⁵ המדינות האלה
הופכות להיות טרף קל לקבוצות טרור, ובהן
אל-קאעידה.⁶ אם המדינות האלה אכן ייכשלו
וייפלו, יושפעו מכך גם שכנותיהן הקרובות
והרחוקות יותר - עד ישראל.

שני דברים מרכזיים מאפשרים לאוכלוסיית
האזור הקשה הזה לשרוד: הנפט וההשקעות
שנעשות בתשתיות הנלוות (צינורות, מפעלים
פטרולימיים, נמלים) והיות האזור עורק
תחבורה ראשי המקשר בין האוקיינוס ההודי
לים התיכון ולאוקיינוס האטלנטי. שני הדברים
האלה הם הסיבה לכך שהמעצמות ראו באזור
בעבר ועדיין רואות בו כיום נכס גיאואסטרטגי
מהדרגה הראשונה.

נפט, צינורות וגיאופוליטיקה

במדינות הנמצאות לחופי המפרץ הפרסי
נמצאות עתודות הנפט המוכחות הגדולות
ביותר בעולם. נוסף עליהם הולכים ומתגלים

לקיומה הוקדשה תשומת הלב שלה בעיקר
לקווי העימות בינה לבין מדינות ערב הנושקות
לה, וגם לעיראק, וכל יתר המזרח התיכון היה
בבחינת פריפריה. מדי פעם עלתה לסדר היום
האפשרות להקמת "ברית הפריפריה" - הידוק
הקשרים עם מדינות המעגל החיצוני שאינן
ערביות (טורקיה, איראן, אתיופיה). לימים
אף נוצר קשר עם הכורדים. לאחר התפרקות
בריה"מ הודקו הקשרים עם מדינות הקווקז
ועם ה"סטניות" (קזחסטן, אוזבקיסטן,
טורקמניסטן) במרכז אסיה. בשנים הראשונות
של המאה ה-21 זכו לתנופה יחסי ידידות
ושיתוף פעולה עם יוון ועם מדינות הים השחור
כמו בולגריה ורומניה.³

במאמר הזה אנו טוענים שאגן ים סוף ואגן
המפרץ הפרסי, שהיו בעבור ישראל מרחבים
פריפריאליים במשך יותר מ-60 שנה,
מתקרבים בהדרגה למרכז תשומת הלב. כמו
כן אנו מדגישים את חשיבותם הכלכלית
והגיאופוליטית של שני האזורים האלה ודנים
בסוגיות עכשוויות הנובעות מהקשר בין ים
סוף למפרץ הפרסי.

בניגוד לתחזיות, בעידן הגלובליזציה הפערים בין המרכז לשוליים גדלו. אל הוואקום שנוצר בפריפריה המוזנחת נכנסים האנרכיה, הטרור, מתחילים לפעול כוחות גרילה

הגיאוגרפיה של האזור

אזורי המגע של ים סוף עם אפריקה ממערב
ועם חצי האי ערב ממזרח - עד למפרץ הפרסי -
הם חלק נכבד וחשוב של המזרח התיכון. באגן
הניקוז של ים סוף שוכנות תשע מדינות: צפון-
סודאן ודרום-סודאן, מצרים, ישראל, ירדן,
תימן, אריתריאה (עד לא מזמן היא הייתה חלק
מאתיופיה), ג'יבוטי וערב הסעודית. לחופי
המפרץ הפרסי שוכנות שמונה מדינות: איראן,
עיראק, כוויית, ערב הסעודית, קטאר, בחריין,
איחוד האמירויות הערביות ועומאן. האזור
שבין חופיו המערביים של ים סוף לבין חופיו

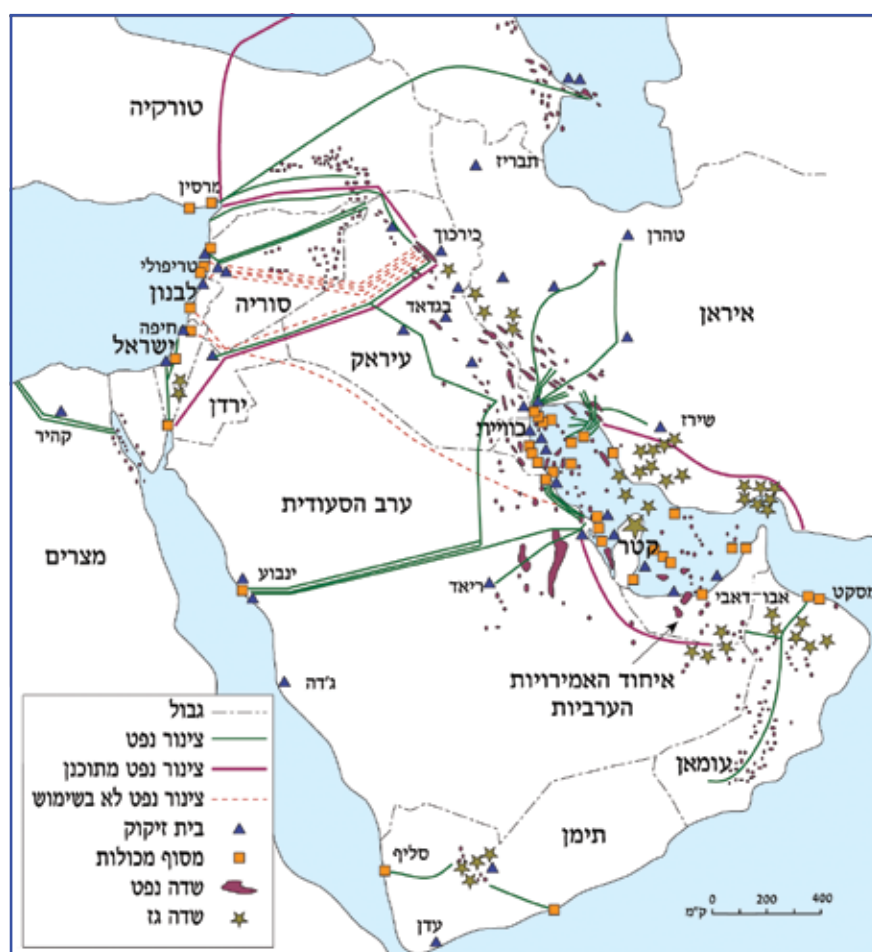
שיש לו גם הסבר גיאוגרפי-כלכלי. לפיו,
בכל אזור גיאוגרפי גדול או קטן, בכל עיר,
מדינה, יבשת ואולי בעולם כולו נמצאים שני
המרחבים האלה. מרכז הוא מרחב מפותח
ששולט על השוליים (הפריפריה). בו ממוקדים
הכוח הפוליטי והשליטה על המשאבים, בו
נעשית עיקר הפעילות הכלכלית, בו מרוכזת
האוכלוסייה האיתותית יותר, בו מתקבלות
ההחלטות בעבור כלל המדינה או המרחב
המדובר.

בניגוד לתחזיות, בעידן הגלובליזציה הפערים
בין המרכז לשוליים גדלו. אל הוואקום שנוצר
בפריפריה המוזנחת נכנסים האנרכיה, הטרור,
מתחילים לפעול כוחות גרילה, תנועות
מחאה שדוגלות ברעיונות של אירידינטיזם,¹
של ספרטיזם (היבדלות) או של אוטונומיה
לסוגיה השונים. התהליכים האלה מתעצמים
אם בפריפריה מתגוררת קבוצה אתנית, דתית
או לאומית שונה מזו שבמרכז.

העולם עשיר בדוגמאות לאישוש הטענות
האלה - החל מתנועות מחאה שנבלמו, "ביתור"
או דוכאו (האויגורים והטיבטים בסין, הצ'צ'נים
ברוסיה, הבאסקים בספרד, האירים בצפון
אירלנד) וכלה בהתרסקות של מדינות שלמות
כמו יוגוסלביה, בריה"מ לשעבר וסודאן. כיום
אנו עדים לתהליך מתקדם, שתוצאותיו עדיין
אינן ברורות, בטורקיה ובסוריה. בטורקיה
דורשים הכורדים עצמאות, ואילו סוריה היא
בדרך להתפרקות למדינות על בסיס דתי
ואתני.² מאבקים דומים מתקיימים במקומות
רבים נוספים בעולם, ובכלל זה בישראל.

המרכז הוא המקום שבו נעשות עיקר
השקעות ההון בבניית הכוח, בהצטיידות
באמצעי שליטה דיפלומטיים, פיננסיים ואף
מזוינים. לעומת זאת בפריפריה הביטחונית או
האסטרטגית המציאות היא אחרת. להוציא
יוצאי דופן בודדים, אין בה השקעות ובסיסים,
אין בה מודיעין ותנועה צבאית מורגשת,
אין בה יחסים מיוחדים עם שכנים או מאמץ
ליצירת בריתות.

במקרה של ישראל, ב-60 השנים הראשונות

מפה 2 | פריסת הצינורות ותשתיות הנפט והגז העיקריות במזרח התיכון

שם גם מרבצים גדולים של גז טבעי. אולם הבטחת ההספקה של הנפט דרך הים היא בעייתית שכן הנתבי הימי, המקשר בין יצרני הנפט לבין לקוחותיו באירופה, באסיה ומעבר לאוקיינוס האטלנטי, עובר דרך ארבעה מצרים צרים במיוחד: מצרי הורמוז, באב אל-מנדב, טיראן ותעלת סואץ (ראו מפה 1). כל איום לסגור את אחד המצרים האלה יכול להביא לזינוק במחירי הנפט ובכך לגרום למשבר כלכלי עולמי, שאליו עלולים להתלוות משברים פוליטיים וצבאיים. בעבר כבר היו משברים כאלה: בעקבות מלחמת ששת הימים נסגרה תעלת סואץ, ובמהלך מלחמת איראן-עיראק (1980-1988) שובשה לעיתים תנועת המכליות במצרי הורמוז. כיום מאיימת איראן שאם תותקף תוכנית הגרעין שלה, היא תסגור את מצרי הורמוז, שדרכם זורם כרבע מכלל הנפט העולמי. כל איום כזה מביא מיד לתנודות חדות בבורסות העולם.⁷ האיומים על תנועת המכליות במצרים קיימים מאז אמצע שנות ה-50 של המאה הקודמת.⁸

החשש מפני פגיעה ביצוא הנפט יצר מפה של צינורות נפט שעל פניה נראית מטורפת (ראו מפה 2). מאחורי המיזמים עומדות חברות נפט, מדינות האזור והמעצמות,⁹ ומטרתם הייתה לעקוף את המצרים הצרים במקרה שייסגרו לתנועת מכליות מסיבות כאלה או אחרות. מכאן חשיבותם האסטרטגית של הצינורות.

כבר כיום רבות ממדינות האזור אינן מסוגלות להאכיל בכוחות עצמן את אוכלוסייתן והן תופסות את המקומות הראשונים בעולם במדד "המדינות הכושלות"

התוואי של חלק קטן מהצינורות נראה פשוט והיגיוני: מהבאר לטרמינל או מהטרמינל בדרך הקצרה ביותר אל יעדי היצוא. אך החלק העיקרי של רשת הצינורות חסר לכאורה היגיון וכאילו מתעלם משיקולי יעילות. אולם כשבוחנים את מפה 2 רואים שחוסר ההיגיון לכאורה נובע מהרצון לעקוף את תעלת סואץ או את מצרי הורמוז - מה שמבליט את הקשר שאינו ניתן לניתוק בין ים סוף למפרץ פרסי. הצינורות הם אמצעי יעיל מאוד להעברת נפט - כל עוד אין הם מטרה לפיגועים של

ארגוני טרור.¹⁰ הדוגמאות הטריות הן רבות: של צינור הנפט שפוצץ בחומס שבסוריה,¹¹ החבלות החוזרות ונשנות בצינור הגז שעובר דרך חצי האי סיני ממצרים לירדן ולישראל¹² והפיגועים החוזרים ונשנים בצינור האסטרטגי של עיראק.¹³ כל אלה מנבאים את מה שעלול לקרות לצנרת באורך של אלפי קילומטרים בכל מדינות האזור.

צומת המזרח התיכון

אין עוד מקום בעולם שבו נפגשות שלוש יבשות בנקודה אחת - חוץ מאשר במזרח התיכון. אין עוד מקום בעולם שבו נפגש האוקיינוס ההודי עם האוקיינוס האטלנטי, אלא באזור הזה - באמצעות תעלת סואץ ומצרי באב אל-מנדב שבים האדום. בעזרת מעבר ימי רציף מתקיים הקשר עם הים השחור דרך הבוספורוס והדרדנלים. וכמובן, רק במזרח התיכון מצוי

המעבר החופשי מהאוקיינוס ההודי למפרץ פרסי דרך מצרי הורמוז. ארבעה מצרים בעלי חשיבות גיאואסטרטגית מהחשובים בעולם נמצאים אפוא באזור או בקרבתו. החשיבות של הים האדום ושל המפרץ הפרסי הייתה מובנת ונוצלה היטב כבר בימי קדם. הציוויליזציות העתיקות של מסופוטמיה הבינו את חשיבותו של המפרץ הפרסי. כל האימפריות שהטביעו את חותמן במזרח התיכון של ימינו ניסו להשתלט על נקודות המפתח של עורק התחבורה הימי הארוך שסביב חצי האי ערב: פרסים, ערבים, טורקים וכמובן גם הכוחות הקולוניאליים האירופיים, ובראשם בריטניה.¹⁴

חשיבותו התחבורתית, הכלכלית והגיאופוליטית של האזור - על מקורות הנפט והצנרת הנלווית להם ונתיבי התעבורה שעוברים דרכו - באה לידי ביטוי בעשרות

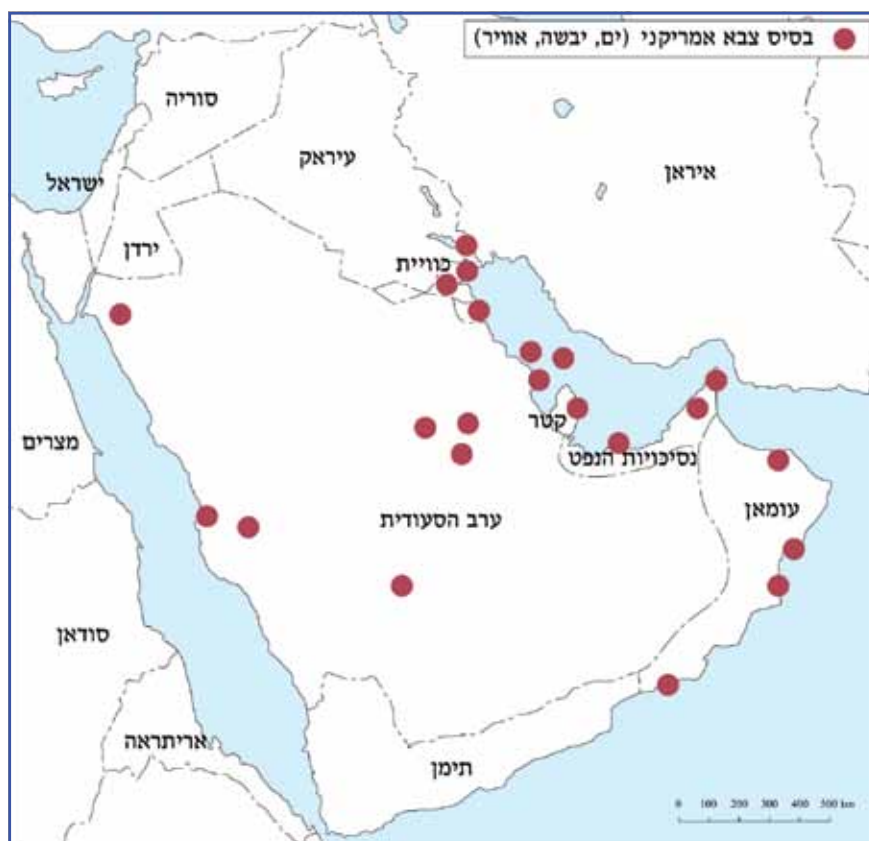
הבסיסים של הצבא ושל הצי של ארה"ב הממוקמים בסעודיה, בכוויית ובנסיכויות המפרץ (ראו מפה 3). כולם עם הפנים לשני נתיבי המים האסטרטגיים: הים האדום והמפרץ הפרסי.

מאז שנות ה-50 המוקדמות של המאה הקודמת ועד היום מייחסות דוקטרינות צבאיות של ארה"ב חשיבות בלתי רגילה למפרץ הפרסי ולים סוף.¹⁵ ולא מדובר רק בהערכות למלחמה קונונציונלית אלא גם במאבק בטרור העולמי ובשנים האחרונות גם בתופעת הפיראטיות שהולכת ומחריפה מול החופים של קרן אפריקה.

טרור ופיראטיות אינם חדשים באזור, ולא מדובר בתופעה שמקורה בסומליה בלבד. הקשר בינה לבין תימן וסודאן הוא ברור ומאפשר לכוחות קיצוניים לאיים על המרחב כולו.¹⁶ ניתן לשער כי יש קשר בין הטרור בקרן אפריקה לבין הטרור בחצי האי סיני, לאיום על תעלת סואץ ולאישקט בכל מדינות המפרץ הפרסי.¹⁷ המפה העדכנית של התקפות הפיראטים מצביעה על כך שהתופעה הולכת ומתפשטת. היא כבר חצתה את המים הכלכליים של סנז'יה, הגיעה עד לאיי סיישל ונפוצה בחופי עומאן בים הערבי. אם לא תיעצר, תוכל להגיע אף לאיים המלדיביים ולחופי הודו. הפיראטיות חודרת גם לים סוף ומאיימת על יציבותן של סעודיה ושל ירדן ועל סודאן עד מצרים - כולל חצי האי סיני ממערבו. (ראו מפה 4)

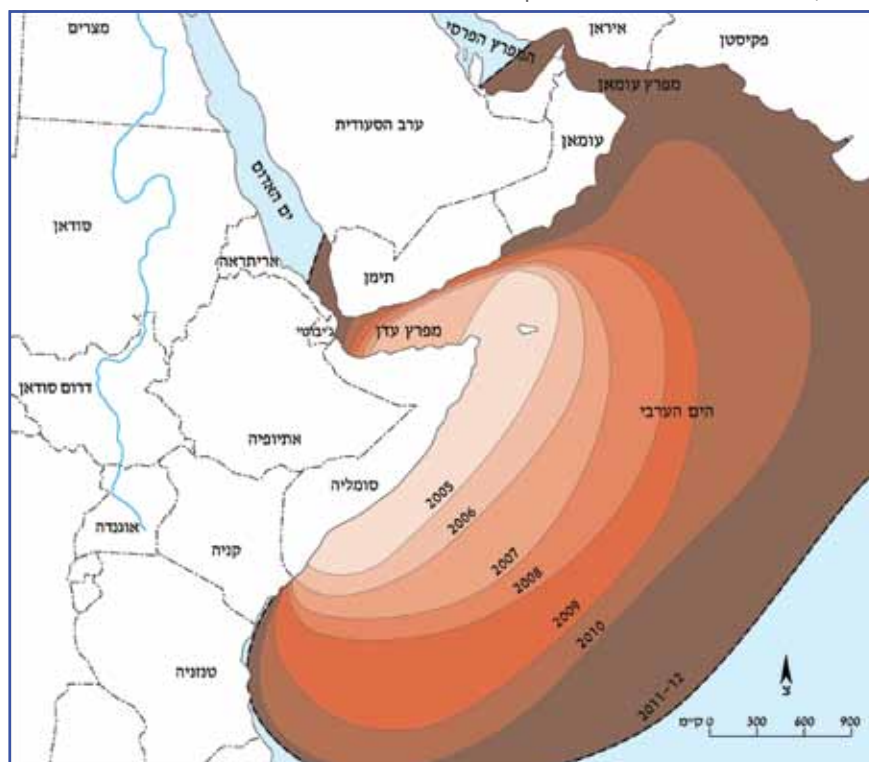
חשיבותו התחבורתית, הכלכלית והגיאופוליטית של האזור - על מקורות הנפט והצנרת הנלווית להם ונתיבי התעבורה שעוברים דרכו - באה לידי ביטוי בעשרות הבסיסים של הצבא ושל הצי של ארה"ב

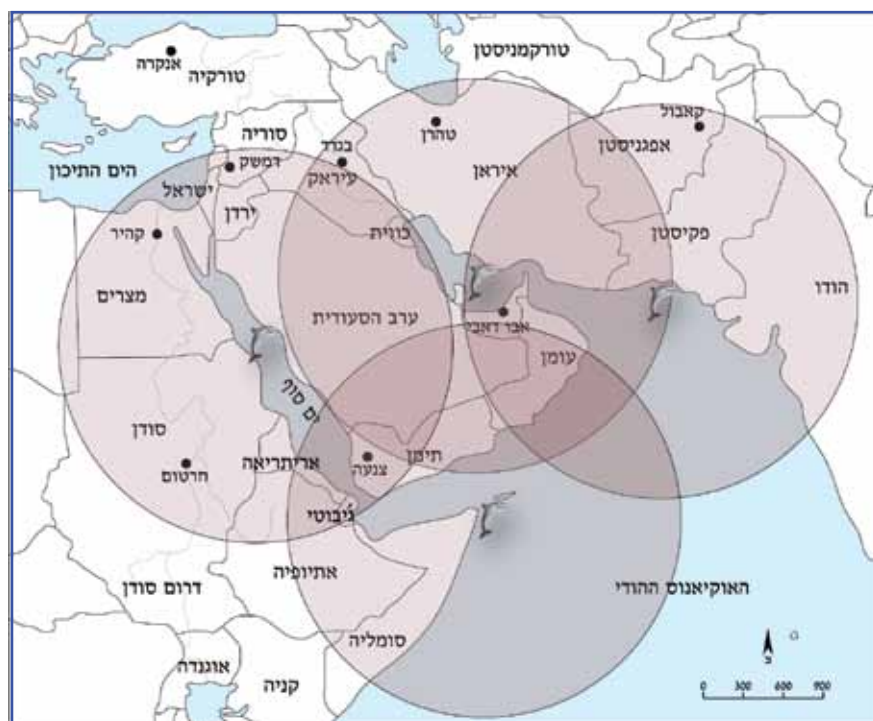
לפיראטיות יש השלכות ישירות על מדינות האזור, על הסחר העולמי ועל הביטחון הלאומי של מדינות רבות. נוסף על היותה גורם שמערער את יציבות המשטרים באזור (למשל בסומליה), יש לפיראטיות מחיר כלכלי גבוה: האומדן נע בין 7 ל-12 מיליארד דולר בשנה.¹⁸ כדי להתמודד עם התופעה נוצרה בפעם הראשונה בהיסטוריה המודרנית קואליציה אנטי פיראטית ימית, שבראשה עומד הצי

מפה 3 | בסיסים של צבא ארה"ב בקרבת הים האדום והמפרץ הפרסי

מפה 4 | התפשטותה של הפיראטיות באוקיינוס ההודי (עד 2012)

מפה 5 | טווח הטילים שעל צוללות הדולפין - לפי מקורות זרים

האמריקני ה-5. זו מגינה על חופש השיט באזור כולו.¹⁹ הקואליציה שנוסדה והניסיון שנצבר יכולים לשמש את ארה"ב כדי לשמור על השיט החופשי בכל האוקיינוס ההודי²⁰ וגם מול איראן - אם וכאשר תחליט לפגוע במעבר החופשי של ספינות במצרי הורמוז.²¹ לנוכחות האמריקנית באזור יש השפעה אסטרטגית נוספת. היא יכולה באמצעותה להשגיח על הנעשה במדינות אפריקה, במזרח התיכון ובאסיה.²² במקרה של איום טרור עליה או על בעלי בריתה תוכל ארה"ב - בעזרת הזרועות הארוכות של הצי ושל חיל האוויר שלה - להתערב בכל המרחב הענקי המשתרע בין קניה בדרום²³ ועד סוריה בצפון, מפקיסטן במזרח, ועד מצרים, לוב וסודאן הצפונית במערב.²⁴

ניתן לצפות שבעשור הקרוב תפנה ארה"ב את תשומת ליבה לעבר סין,²⁵ אך בכל מקרה קשה לשער שהיא תזניח את האזור לחלוטין, שכן הוא משמש נקודת מפגש בינה לבין סין. לסין נוכחות רבה באזור הזה והיא מפגינה עניין רב בנוכחות הזאת - ובמיוחד בנמל גוואדאדאר שבפקיסטן, שמשמש לה נקודת מוצא להקרנת השפעה לעבר מצרי הורמוז, המפרץ הפרסי והים הערבי.²⁶ כבר כיום מנסה ארה"ב לגבש מדיניות גיאופוליטית-צבאית שתסייע לה לשמור על ההגמוניה בכל המרחב הן מול סין והן מול הענק מספר שתיים באזור - הודו.²⁷

חשיבותו הגיאואסטרטגית של האזור לישראל: מפרפריה למרכז

מאז כיבושה של אום רשרש (אילת) ניסו אויביה של ישראל למנוע ממנה את הנכס האסטרטגי של גישה חופשית לים סוף ומשם לאוקיינוס ההודי ולמפרץ הפרסי. ניסיונותיה של מצרים להגביל את חופש התנועה של ישראל במצרי טיראן הביאו לשתי מלחמות גדולות (מלחמת סיני ב-1956 ומלחמת ששת הימים ב-1967). אולם לאחר הניצחון במלחמת סיני שכחה ישראל להבטיח בהסכמי שביתת הנשק את זכותה לחופש תעופה מעל ים סוף. הטעות הזאת תוקנה רק לאחר מלחמת ששת הימים.

במהלך מלחמת ההתשה הייתה בים סוף פעילות ישראלית ענפה, וזו נמשכה גם לאחר מלחמת יום הכיפורים. מבצע אנטבה, למשל,

ניתן לצפות שבעשור הקרוב תפנה ארה"ב את תשומת ליבה לעבר סין, אך בכל מקרה קשה לשער שהיא תזניח את האזור לחלוטין, שכן הוא משמש נקודת מפגש בינה לבין סין

של ישראל ואף עלה מדרגה מאזור פריפריאלי לאזור שבמרכז העשייה והראייה הביטחונית של ישראל. הנוכחות הימית והאווירית של ישראל בים סוף היא כיום חיונית. ראייה לכך היא פעולותיה המוצלחות של ישראל נגד הנתיבים להברחת נשק מסודאן לרצועת עזה, שעליהן דיווחו מקורות זרים רבים.²⁹

ומה בנוגע לעתיד הנוכחות של ישראל באזור? לפי החדשות הטרויות, העתיד הזה צריך לעורר דאגה אצל יריביה. צוללות של ישראל³⁰ מפטרלות בים סוף ובמפרץ הפרסי. הן מצוידות - לפי מקורות זרים - בטילים בעלי טווח של 1,200-1,500 ק"מ. התנועה הזאת מעבירה מסר כי ישראל נמצאת באופן קבוע בזירה, ושיש לה יכולת להנחית הן מכת מנע והן מכה שנייה ושלישית. במזרח התיכון, שבו אפילו היעדר איום נחשב לחולשה, חשוב שתנועת הצי הישראלי במרחב תקבל תהודה מקסימלית. במקרה הצורך תוכל הזרוע הארוכה של צוללות הדולפין להגיע כמעט לכל נקודה במזרח התיכון (ראו מפה 5).

אבל לא רק ענייני צבא ונפט מטרידים את ישראל במרחב הזה. זה כעשור עומדת ישראל מול גלי הגירה המאיימים על קיומה הפיזי.

הוא דוגמה לחשיבות הגישה האווירית והימית של ישראל אל חופי המערביים של ים סוף. הגישה הזאת מאפשרת להגיע אל פנים יבשת אפריקה למטרות אזרחיות וצבאיות. הסכם השלום עם מצרים מבטיח לישראל חופש שיט דרך מצרי טיראן ובאב אל-מנדב, וארה"ב ערבה לקיום הסעיף הזה.²⁸ אחרי הנסיגה מסיני אומנם נותרה לישראל רצועת חוף באורך של 10 ק"מ בלבד לאורך ים סוף, אך די בכך כדי להבטיח את כל זכויותיה בים. עשרת הקילומטרים האלה הם שטר הביטוח הגיאואסטרטגי שמאפשר לישראל את הגישה למרחבי האוקיינוס ההודי וממנו ליבשת אפריקה ולכל ענקי אסיה: הודו, יפן וסין וכן אינדונזיה, אוסטרליה וניו-זילנד.

פרשת לכידתה של קארין אי ב-2002 - אונייה שהובילה נשק איראני לפלסטינים - היא דוגמה לכך שים סוף אינו יורד מסדר היום הביטחוני

אזורים הדוקים שאינם ניתנים להפרדה. כיום - ובעתיד הקרוב - הקשר הזה רק יילך ויתהדק. הימים וכל מה שביניהם מחוברים בעבותות של צינורות ושל תשתיות שונות. ציים זרים ומקומיים נעים בימים האלה, המעצמות מפגיות בהם את נוכחותן, מתמודדות עם הפיראטיות, עם איומי הטרור של ארגונים שונים ואף של מדינות שיכולות לנסות לחבל במעבר החופשי של סחורות ושל מקורות האנרגיה. במרחב הזה מתנהלת מלחמה קרה בין גורמים גיאופוליטיים רבים. כל זאת מתרחש לצידם של משברים כלכליים, חברתיים ודמוגרפיים - כולל תנועות הגירה גדולות - במרבית מדינות האזור.

בתוך הדינמיקה שתוארה כאן נבחן הקשר של ישראל לאזור. הדוגמאות שהובאו מוכיחות שהיא נמצאת עמוק מאוד בכל המתרחש במרחב שמתחיל מדרום לאילת ונמשך עד לאוקיינוס ההודי ולמפרץ הפרסי. אף נראה שהקשר של ישראל לאזור הבעייתי שתואר רק הולך ומתחזק, שכן מצבו העגום והאי־יציבות שבו כבר מידפקים בשעריה.

שילוב של הרבה מאוד גורמים הופכים את הים האדום ואת המפרץ הפרסי מפרפריה אסטרטגית של ישראל לחזית חדשה, מרכזית ומסוכנת שלה: טרור, מעורבות איראנית, פיראטיות ימית, אי־יציבות, הגירה המונית והשתלטות של ארגוני טרור מוסלמיים על המרחב מבסיסיהם בתימן ובסומליה.

זהו אתגר חדש שהיקפו המלא עדיין אינו ברור במלואו. מדובר באזור שמרוחק מישראל, וכל פעולה בו כרוכה בקשיים לוגיסטיים גדולים ובמעבר בסמוך לטריטוריה מצרית וסעודית. המרחבים שבהם מדובר הם עצומים. תימן, למשל, מרוחקת מישראל כמו אוסטרליה; סודאן היא מדינה ענקית שמשתרעת על שטח שגודלו כשל מערב־אירופה. לפתע יש לשאול שאלות בנוגע לבריתות חדשות באזור, לחפש בסיסים חדשים ובעיקר - לבנות מודיעין על המרחב העצום.

משותפת. לפי התפיסה הזאת, בין האוכלוסייה השוכנת באזור יש דווקא הרבה קווי דמיון - דתיים, לאומיים ועדתיים - שהתהוו במהלך ההיסטוריה.³² את ההיסטוריה ניתן לפרש מכמה נקודות מבט שלעיתים מנוגדות זו לזו, אך הגיאוגרפיה של האזור היא חד־משמעית: האזור שבו עוסק המאמר הזה הוא הגשר היחיד בעולם המקשר בין אפריקה, אסיה ואירופה.

הגיאוגרפיה של האזור היא חד־משמעית: האזור שבו עוסק המאמר הזה הוא הגשר היחיד בעולם המקשר בין אפריקה, אסיה ואירופה

במאמר נעשה שימוש בתבונות של הגיאוגרפיה האזורית (רגיונלית). זוהי תת־דיסציפלינה שמאפשרת להתבונן במכלול התופעות הפיזיות והאנושיות של כל אזור נתון, החל מתכסית ואקלים וכלה בסוגיות תחבורה, כלכלה וגיאופוליטיקה. השילוב הזה הכרחי להבנת המגמות המתרחשות כיום במרחבים גיאוגרפיים שונים. הוא גם מעניק את הכלים לחזות בזהירות את העתיד להתרחש. ולא מדובר בנבואות חסרות בסיס, אלא בשימוש בכלים אקדמיים אמניים ובהסתמכות על נתונים מוכחים כדי לזהות את תסריטי ההתפתחות השונים, להמליץ על היערכות ועל תגובות וגם להצביע על חלופות שונות.

האזור של ים סוף - יחד עם המפרץ הפרסי ועם כל מה שביניהם - כולל כיום מספר רב של "מוקשים" שעלולים להתפוצץ ולגרום לתהפוכות כלכליות וגיאופוליטיות בעולם כולו מכיוון שלא זכו לטיפול. נוסף על המצב הגיאודמוגרפי והכלכלי שמעורר דאגה נוספו באחרונה שני אלמנטים חדשים בפאזל המורכב של האזור. הראשון הוא האי־יציבות שהביא איתו "האביב הערבי". נוסף על המלחמה הקרה המתמדת בין ערב הסעודית הסונית לבין איראן השיעית על ההגמוניה בעולם הערבי הופכות המהפכות והמרירות את האזור לפחות צפוי ממה שהוא היה קודם. סובלנות אינה נחלת האזור, ואם נוסף לכל האמור את היכולות הגרעיניות שהולכות ונצברות בו - נקבל אזור מהנפיצים ביותר בעולם.³³ שני הימים - הים אדום והמפרץ הפרסי - מחוברים יחד הן פיזית והן באמצעות קשרים

מקורם באגן הנילוס ובעיקר בחופי ים סוף. המהגרים באים מאותן הסיבות שצינו מעלה: שינויי אקלים, ריבוי טבעי גבוה, עוני, חוסר משילות והידיעה שבישראל יכול גורלם להיות טוב יותר. כדי להתמודד עם ההגירה ההמונית ועם השלכותיה ההרסניות חשובה לישראל הנוכחות ואמצעי ההשפעה על הנעשה באזור.³¹ אם לא די בכך, "האביב הערבי" (או ליתר דיוק "החורף הערבי") במרחבי המזרח התיכון וצפון אפריקה מציב אתגרים חדשים לישראל - גם באגן ים סוף. בעוד שלישראל האזור הופך לאזור פרפריאלי בעבור קהיר, וארגוני טרור אסלאמיים משתלטים עליו בהדרגה ומאיימים על חופש השיט במפרץ אילת. תנועות מוסלמיות קיצוניות כבר שולטות על חלקים מסודאן, מתימן ומסומליה ומאיימות על חופש השיט בים סוף, שלא לדבר על היותן איום ממשי ליציבות בירדן ובסעודיה. לתוך כל זה נכנסת איראן ומלבה את האלימות ואת האי־יציבות. בשל כך גדלה עוד יותר חשיבותם של האינטרסים שיש לישראל ולאר־ב באריתריאה. למדינה הזאת יש חשיבות גדולה מאוד בשל מיקומה האסטרטגי: היא צומת באזור המצרים ומשקיפה על תימן ועל סומליה. נמליה החשובים עשויים לשרת את המערב, או, לחלופין, את יריביו המרים כמו איראן.

תנועות מוסלמיות קיצוניות כבר שולטות על חלקים מסודאן, מתימן ומסומליה ומאיימות על חופש השיט בים סוף, שלא לדבר על היותן איום ממשי ליציבות בירדן ובסעודיה

סיכום

מימיהם של ים סוף ושל המפרץ פרסי מפרדים לכאורה בין גופי יבשה גדולים ואוכלוסיות השוכנות בהם. הים חוצה בין דתות, קבוצות אתניות ותרבויות שונות. באופן מסורתי הוא נחשב למפריד בין המוסלמים של תימן לנוצרים של אתיופיה, בין הערבים של חצי האי ערב לבין האפריקנים ממערב ומדרום לבין הפרסים במזרח ובצפון. אולם כיום מנסים לראות בגופי המים האלה, ובמיוחד בים האדום, גורם שמאחד בין התרבויות השונות וגורם להיווצרות מרכיבים של זהות